

NOKIA Kirkkosaari tarkkuusinventointi 2016

**Timo Sepänmaa
Johanna Rahtola**

Tilaaja: Nokian kaupunki

Sisältö

Perustiedot	2
Yleiskartat	3
Lähtötiedot	4
Aikaisemmat tutkimukset	4
Tutkimusalueen kuvaus	5
Maastotutkimus ja havainnot	7
Koekuopat	7
Muinaisjäännös	9
NOKIA KIRKKOSAARI	9
Irtolöytöpaikka	12
NOKIA KIRKKOSAARI 2	12
Muut havainnot	13
Tulos	14
Lähteet	14

Kansikuva: Kirkkosaari kaakkoon.

Perustiedot

Alue: Nokian kaupunki. Kirkkosaari Pyhäjärven Saviselällä.

Tarkoitus: Tarkentaa muinaisjäännöskohteen Kirkkosaari (mj.tunnus 536010023) muinaisjäännösrajaus ja etsiä saaresta aikaisemmin tuntemattomia muinaisjäännöksiä.

Kustantaja: Nokian kaupunki.

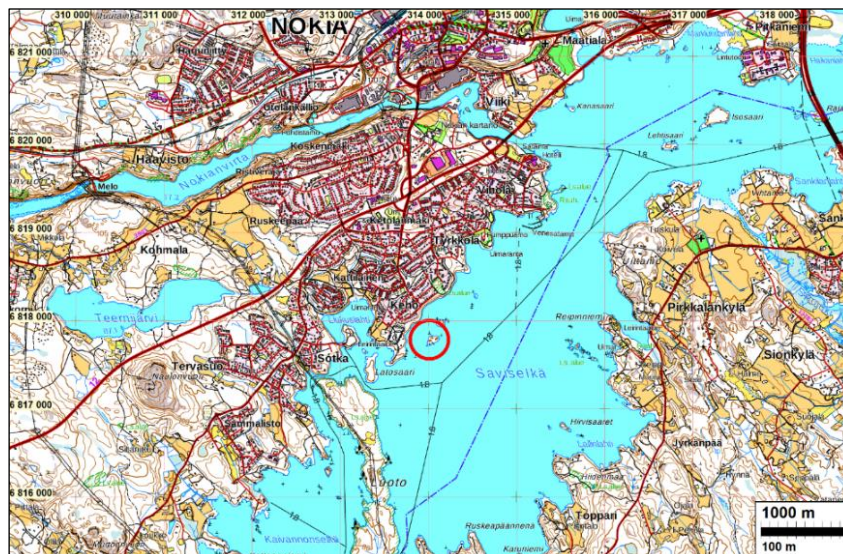
Aiemmat tutkimukset: Arne Europaeus 1922 tarkastus, Julius Ailio 1924 tarkastus, Ella Kivikoski 1935 koekaivaus, Aarni Erä-Esko 1948 inventointi, Erkki Renvall 1985 inventointi.

Tekijät: Mikroliitti Oy, Timo Sepänmaa ja Johanna Rahtola.

Kenttätyöaika: 4.7.2016.

Tutkimuslupa: 15.6.2016 (MV/100/05.04.01.02/2016).

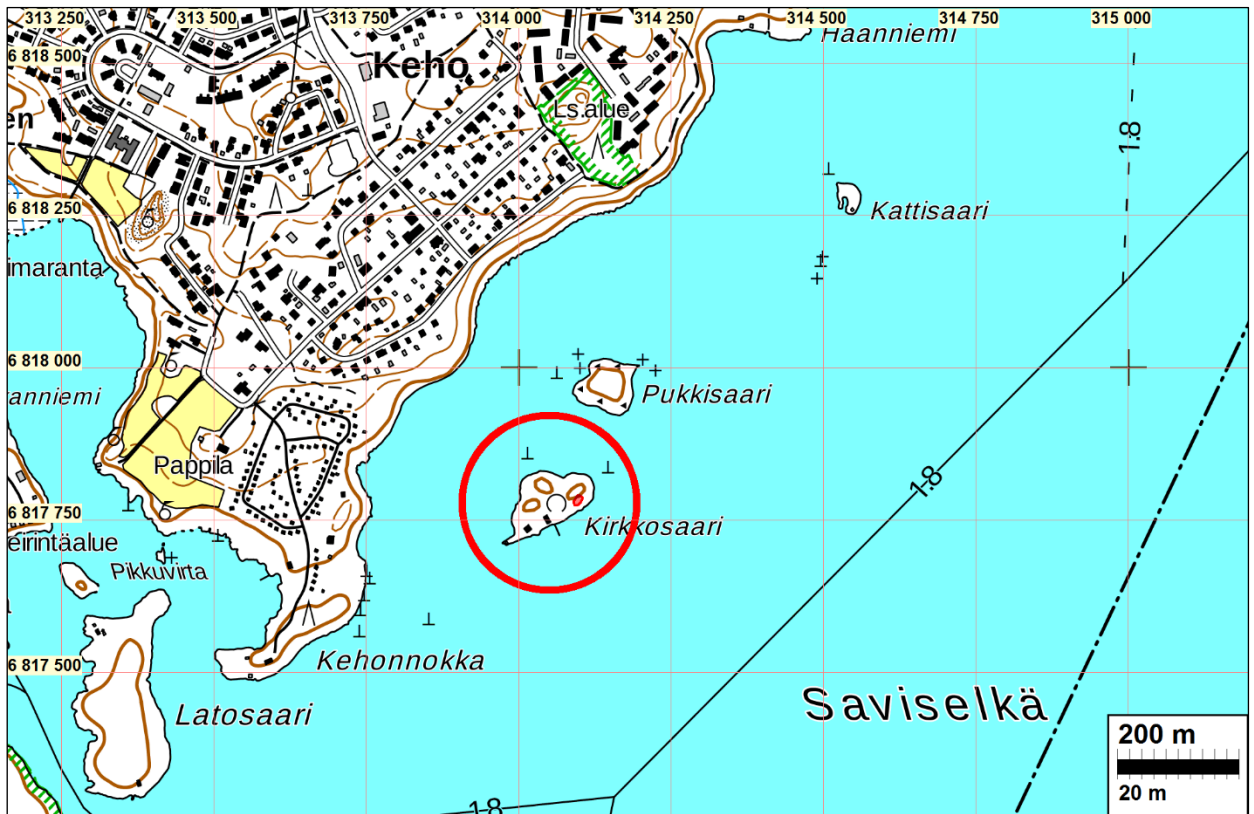
Tulokset: Alueella olevalle ennestään tunnetulle kiinteälle muinaisjäännökselle Kirkkosaari (mj.tunnus 536010023) määriteltiin muinaisjäännösrajaus. Tämän ulkopuolelta todettiin esihistoriallinen irtolöytöpaikka Kirkkosaari 2 ja pienialainen kivilouhimo, jotka eivät ole kiinteitä muinaisjäännöksiä.

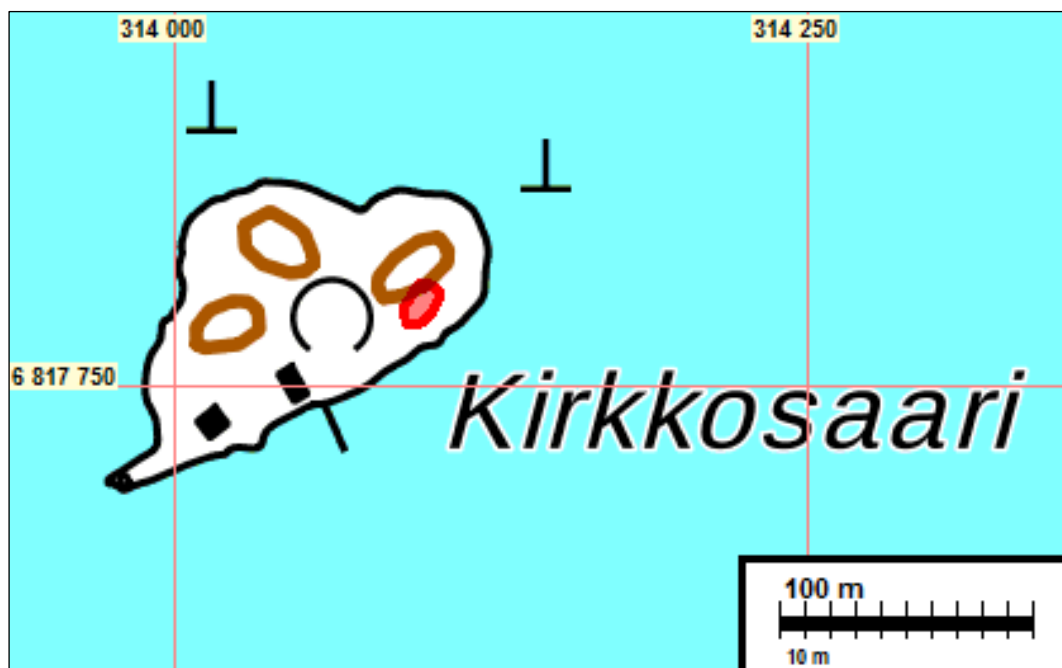
Tutkimusalue on punaisen ympyrän sisällä.

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa (Euref). Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta kesällä 2016 ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisterin tiedot on tarkastettu 4.8.2016. Kohdekuvaluksissa myös YKJ koordinaatit (PI). Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat digitaalisia. Valokuvat ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä. Kuvajaajat: Timo Sepänmaa ja Johanna Rahtola.

Yleiskartat

Tutkimusalue on punaisen ympyrän sisällä.

Tutkimusalue Kirkkosaari. Tarkkuusinventoinnin perusteella rajattu Kirkkosaari nimisen röykkiökohteen muinaisjäännösalue on merkitty punaisella.

Lähtötiedot

Nokian kaupunki on laatimassa ranta-asemakaavaa Pyhäjärven Kirkkosaarelle. Kirkkosaarella sijaitsee kiinteä muinaisjäänös pronssi-/rautakautinen röykkiö Kirkkosaari (mj.tunnus 536010023), josta on löydetty kaksi rannerenkaan katkelmaa ja rautainen putkikirves, esineet ovat nuoremmalta roomalaisajalta. Röykkiö on muinaisjäänösrekisterissä ns. pistekohteena.

Pirkanmaan maakuntamuseo edellytti viranomaisneuvottelussa 12.5.2016, Kirkkosaaren ranta-asemakaava alueella tehtäväksi arkeologisen tarkkuusinventoinnin. Tarkkuusinventoinnilla tuli määrittää Kirkkosaaren röykkiön muinaisjäänösrajaus ja mahdollisuuksien mukaan selvittää onko kysymyksessä rautakautinen hautaus. Lisäksi tuli selvittää onko ranta-asemakaava-alueella muita kiinteitä muinaisjäänöksiä.

Nokian kaupunki tilasi Pirkanmaan maakuntamuseon edellyttämän tutkimuksen Mikroliitti Oy:ltä. Timo Sepänmaa ja Johanna Rahtola tekivät tarkkuusinventoinnin 4.7.2016 tutkimuksen kannalta hyvissä olosuhteissa.

Aikaisemmat tutkimukset

Kirkkosaaresta ja sieltä saaduista löydöistä on muutamia mainintoja kirjallisuudessa. Helmer Salmo (1952, 101) mainitsee, että saarella on vuonna 1904 todettu kumpuhauta (ei lähdeviitettä). Mahdollisesti hän tarkoittaa saaren kaakkoisosassa Julius Ailion vuonna 1924 (Ailio 1924) tarkastamaa kivröykkiötä. Ehkä Salmolla on vuosiluvussa kirjoitusvirhe tai sitten hänellä on ollut tiedossa jokin muu lähde. Vuonna 1922 röykkiötä pengottaessa oli löytynyt kaksi nuoremman roomalaisajan rannerenkaan katkelmaa, jotka toimitettiin Kansallismuseon kokoelmiin (KM 8037:18). Näistä löydöistä Ailio ei kuitenkaan ollut tietoinen, vaan tulkitsi kohteen luontaiseksi rantakivikoksi. Ella Kivikoski teki paikalla koekaivauksen vuonna 1935 (Kivikoski 1935). Hän teki röykkiöön kaksi metrin levyistä koeojaa. Tutkimuskertomuksessa ei ole kaivauskarttaa, vain kaksi valokuvaa röykkiön itäpäästä. Siten ei käy selville, mihin kohdin ja suuntiin koeojat oli tehty ja kuinka pitkiä ne olivat. Sanallisen kuvauksen mukaan toinen tehtiin röykkiön itäpäähän (ilmeisesti koilliskärkeen), alueelle, jota aikaisemmin oli jo pengottu ja josta Kivikoski päätteli rannerenkaan katkelmien löytyneen. Tältä alueelta löytyi rautainen putkikirves (KM 10070), ilmeisesti sekundaariselta löytöpaikalta suuren kiven päältä. Muita hautaukseen viittaavia löytöjä – esimerkiksi palaneita luita – ei tutkimuksessa tavattu. Kaivauksen jälkeen Kivikoski ennallisti röykkiön, joten kaivausaloja en nykyisin voi erottaa (ks. kuitenkin kappale Havainnot – Röykkiö). (Ks. myös Miettinen 1974, 916, 950). Mainittakoon myös, että Aarni Erä-Eskon inventointikertomuksessa (Erä-Esko 1948, 22, kohde 13) on maininta A. Europaeuksen kertomuksesta vuodelta 1922 – tämän tutkimuksen yhteydessä ei saatu selvitettyä mistä tutkimuksesta oli kyse, vai oliko kyse viittauksesta Kirkkosaareen jonkin muun tutkimuksen yhteydessä.

Tutkimusalueella ovat sittemmin inventoineet Aarni Erä-Esko 1948 ja Erkki Renvall 1985. Vaikuttaa siltä, että näissä inventoinneissa Kirkkosaarella ei ole käyty, vaikkakaan seikka ei yksiselitteisesti ilmene inventointiraporteista. Joka tapauksessa uusia kommentteja kohteesta tai yleisemminkään Kirkkosaaresta ei näissä raporteissa ole.

Juhani Saloheimon (1974, 25) perusteella perimätiedon mukaan Kirkkosaaressa olisi muinoin ollut kappeli. Vuoden 2016 maastotutkimuksissa saarella ei havaittu mitään viitteitä kappelista, haudoista tms. mikä vahvistaisi perimätiedon. Kysymyksessä onkin ns. kansanetymologia, joka pohjautuu mahdollisesti joko veneellä tehtyihin kirkkomatkoihin tai näkyvyyteen saarelta Pirikka-

lan tai Nokian kirkkoihin (näkyvyyksiä ei tosin v. 2016 tutkimusten yhteydessä tarkastettu – joka tapauksessa näkyvyys on viimeisen sadan vuoden aikana heikentynyt).

Tutkimusalueen kuvaus

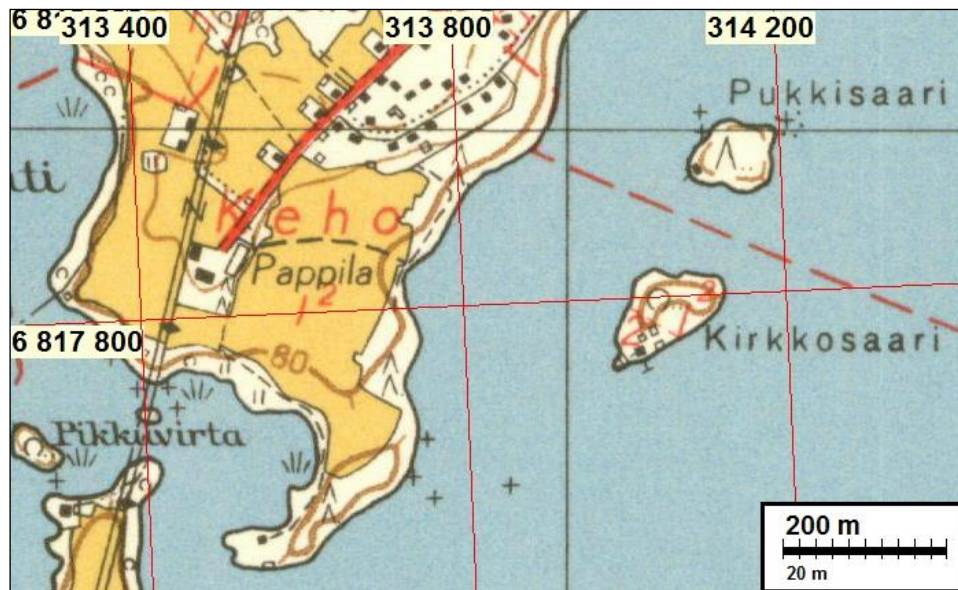
Kirkkosaari sijaitsee Nokian kirkosta 3,6 km etelälounaaseen, Pyhäjärvessä, Nokianvirran suulta 2,4 km etelälounaaseen. Lähin ranta on noin 200 metrin päässä luoteessa, Kehon alueella. Saari on koillis-lounais-suunnassa noin 180 m pitkä ja vastakkaisessa suunnassa noin 90 m leveä. Korkein kohta on hieman yli 80 m mpy. tasolla röykkiön laella, hieman runsaat 3 m Pyhäjärven ylintä pintaa korkeammalla (Pyhäjärven keskikorkeus 77,2 m mpy. – säännöstelyrajat 75,82 – 77,37 m mpy).

Lähimmät muinaisjäännökset ovat Keho 2 (kivi- ja rautakautinen sekä keskiaikainen asuinpaikka) 550 m länsiluoteeseen ja Keho (rautakautinen röykkiökalmisto) 600 – 700 m länteen – länsiluoteeseen. Lisäksi noin kilometrin säteellä länsilounaaseen – luoteeseen sijaitsevat Sotkanvirta (kivikautinen asuinpaikka), Sotkanlinna (rautakautinen röykkiökalmisto) ja Liukuslahti (kivikautinen asuinpaikka).

Saari kuuluu Nokian Kehon kylään, aikaisemmin osana Kehon kappalaisen omistuksia. 1800-luvun pitäjänkartassa paikalla ei ole rakennuksia, viljelyaloja tai niittyjä. Vanhin peruskartta alueelta on vuodelta 1954, jolloin saaren lounaisosaan on merkitty yksi lämmitettävä ja neljä kylmää rakennusta. Tässä vaiheessa ja aina vuoden 1991 peruskartalle asti saaren lounais- ja koillisosa ovat eri tontteja. Koillisosan tontin alueella (jossa röykkiö sijaitsee) ei ole tiedossa olevien karttojen perusteella ollut rakennuksia tai muuta karttoihin merkittyä maankäyttöä.

Ote Pirkkalan pitäjänkartasta 1800-luvun puolivälistä.
Kirkkosaari keskellä. Saarella ei ole kartan perusteella ollut rakennuksia.

Ote peruskartasta vuodelta 1954 (Nokia 2123 05).

Saari on matalahko – korkeimmat alueet kolmisen metriä Pyhäjärven keskivedenpintaa korkeammalla. Kyseessä on moreenimuodostuma, pintaosissa ei kalliota ole havaittavissa. Kaikkiin saari ja sen rannat ovat kivikkoisia. Maaperän pinta on turpeen alla pääasiassa nyrkinko-koisesta noin metrisiin olevia kiviä tai lohkaraita, joiden väliä täyttää hiekka-, hieta- tai hiesumoreeni. Alue on kuitenkin pinnaltaan melko tasainen, jossa suuria kiviä ei juurikaan korotu maanpinnasta. Tästä poikkeaa kuitenkin rantavyöhyke noin 78 – 78,5 m mpy tasolle, jossa kivikko on huuhtoutunut paljaaksi ja hienojakoisemmat maalajit huuhtoutuneet pois. Useilla korkeimmilla kohdilla pintakerros on multamaista, joka ei johtune viljelyksestä vaan luontaisesta lehtomaan- noksesta – mahdollisesti myös laiduntamisesta, vaikka tästä ei ole tietoja. Puusto on mäntyvoit- toista, joukossa on myös kuusta, koivua, leppiä ja pihlajia. Aluskasvillisuus on pääasiassa mus- tikka- ja puolukkavarpua tai sammalta, paikoin myös kieloa.

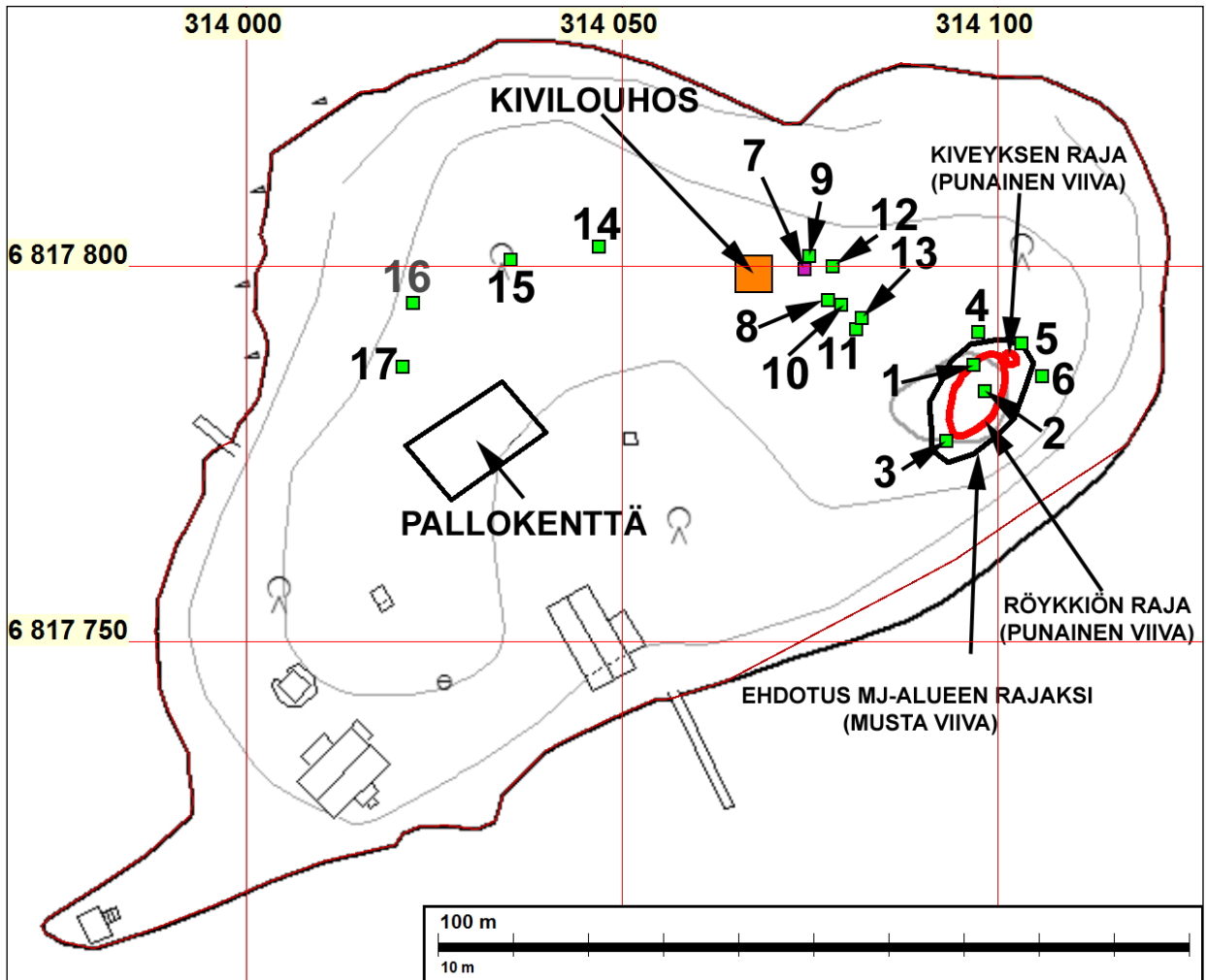

Saaren lounaisosaa länsilounaaseen. Kuvassa pää- rakennus.

Saaren etelärannan keskiosilta länteen päin oleva alue on rakennettua. Sillä on kaksi Nokian työväenopistolle kuulunutta suurempaa rakennusta, muutamia pienempiä, pieni pallokenttä (suunnilleen saaren keskellä), näitä yhdistäviä raivattuja polkuja sekä useita (nyt jo kuihtuneita) kivettyjä tai mullattuja kukkapenkkejä. Lisäksi pallokentälle, rakennusten pihapiiriin ja polkujen pinnalle on levitetty muualta tuotua maa-ainesta, joten pintapoiminta (eli maan pinnalla näkyvi- en löytöjen havainnoiminen) ei ollut mahdollista. Nämä rakenteet ovat muokanneet saaren lou- naisimman kulmauksen, joten ainakaan maanpinnalle säilyneitä muinaisjäänneksiä tällä alueel- la ei voi olla.

Maastotutkimus ja havainnot

Alue tutkittiin aluksi kattavasti silmämääräisesti. Tämän jälkeen alue, lukuunottamatta rakennusten välitöntä ympäristöä, tutkittiin kattavasti metallinilmaisimella. Metallinilmaisinlöytöinä saatiin ainoastaan uudenaikaista (1900- tai 2000-luvun) metallijätettä. Aluetta tutkittiin myös maakairalla. Lisäksi tehtiin 17 kappaletta noin 30 x 30 cm kokoista koekuoppaa, joista kaksi rökkiöön. Koekuopat kaivettiin lapiolla ja lastoilla, kaivettu maa-aines tarkastettiin kaivettaessa. Kuoppien sijainti mitattiin VRS-palveluun kytketyllä GNSS RTK vastaanottimella (ulkoinen tarkkuus alle 30 cm).

Kartassa: Maastossa tehdyt koekuopat on merkitty numeroilla 1- 17 vihrein neliön ja koekuoppa, mistä löytöinä esihistoriallista keramiikkaa on merkitty sinipunaisella (koekuoppa 7). Kirkkosaaari muinaisjäänneksen rajaus on merkitty punaisella. Nykyaikaisen kivilouhoksen sijainti on keltaisella.

Koekuopat

Nr o	koko cm	N	E	Havainnot
1	30 x 30	6817786,75	314096,88	kaivettu rökkiöön. 0-5 Turve 5-15 ruskea humuksen sekainen hiekka 15-20 harmaa hiekka. Kaivaminen lopetettiin tiiviiseen kivikkoon, kivien koko noin 10- 25 cm Ø
2	30 x 30	6817783,25	314098,38	Kaivettu kivrökkiön keskivaiheille, kohtaan missä pinnalla ei ole kiviä. Välittömästi turvekerroksen alla tiivis suhteellisen pienistä kivistä koostuva kivikko.

				0-5 Pintaturve 5-18 Kivikon seassa ruskea hiekansekainen maa.
3	40 x 40	6817776,63	314093,25	0 – 6 turve 6 – 15 humuksensekainen hieta, halk. 10 cm kiviä 15 – 23 vaalea hieta, tiivistä luontaista kivikkoa, kivet halk. 5 – 15 cm
4	30 x 30	6817791,13	314097,50	Tehty röykkiön ulkopuolelle. 0-5 Pintaturve 5-20 kellertävä hiesu, seassa kiviä ja soraa. 25–30 hiesua, jossa pientä kiveä.
5	35 x 35	6817789,63	314103,25	0 – 4 turve 4 – 12 humuksensek. hiesu., kiviä tiiviisti, kivet halk. 5 – 15 cm 12 – 20 tiivis luontainen kivikko, välissä vaaleaa hiesua
6	30 x 30	6817785,25	314106,00	Tehty röykkiön ulkopuolelle 0-8 cm Pintaturve 8-22 luontainen kivikko heti pintaturpeen alla. Suurin kivi noin 25 cm Ø. Harmaa hiekka kivien välissä.
7	40 x 40	6817799,50	314074,38	0 – 5 turve 5 – 15 humuksensek. hiesu, 1 kpl keramiikkaa 15 – 32 vaalea puhdas hiesu
8	30 x 30	6817795,38	314077,50	0-2 pintaturve 2-15/20 kivikko, jatkuu kuopan ulkopuolelle kaikissa seinämissä. Kivien välissä ruskea humuksen sekainen hiekka.
9	40 x 40	6817801,25	314075,00	0 – 6 turve 6 – 20 ruskea humuksensekainen hieta / hiesu, kokkareinen 20 – 40 vaaleanruskea puhdas hiesu / hieta
10	40 x 40	6817794,75	314079,25	0 – 5 turve 5 – 22 ruskea humuksensek. hiesu / hieta, runsaasti halk. 5 – 15 cm kiviä 22 – 26 vaaleanruskea puhdas tiivis hiesu / hieta
11	30 x 30	6817791,50	314081,25	0-2 pintaturve 2-28 sekoittunut ruskea hiesu, kaivaminen lopetettu kiveen, mikä jatkuu kuopan seinämiin.
13	25 x 35	6817793,00	314082,00	0 – 5 turve 5 – 14 humuksensek. ruskea hiesu / hieta, pari nyrkinkokoista kiveä 14 – 29 tiivis puhdas vaaleanruskea hieta / hiesu
14	30 x 30	6817802,50	314047,00	Kaivettu alueelle, missä runsaasti kuopanteita. 0-2 pintaturve 2- 20 sekoittunut harmaa savi Pohjalla tiivis vaalea savi.
15	35 x 35	6817800,75	314035,25	0 – 7 turve 7 – 17 humuksensekainen ruskea hieta / hiesu, pari halk. 20 kiveä 17 – 30 tiivis puhdas vaaleanruskea hieta / hiesu
16	30 x 35	6817795,00	314022,25	0 – 5 turve 5 – 16 humuksensekainen ruskea hiesu 16 – 27 vaaleanharmaa puhdas tiivis hiesu
17	30 x 30	6817786,50	314020,88	Kaivettu tasanteelle urheilukentän viereen. 0-2 pintaturve 2-23 sekoittunut harmaa savi Pohjalla tiivis vaalea savi.

Röykkiöön kaveivatut koekuopat 1 (vas.) ja 2 (oik.).

Koekuoppa 7. Kuopasta löytönä yksi pala esihistoriallista keramiikkaa.

Muinaisjännös

NOKIA KIRKKOSAARI

Mjtunnus: 536010023

Laji: kiinteä muinaisjännös

Laji: tunnistamaton: röykkiö

Ajoitus: pronssikautinen/rautakautinen

Koordin: N: 6817 783 E: 314 097 Z: 80

P: 6820 644 I: 3314 192

Tutkijat: Julius Ailio 1924 tarkastus, Ella Kivikoski 1935 tarkastus, Aarni Erä-Esko 1948 inventointi, Erkki Renvall 1985 inventointi. Timo Sepänmaa ja Johanna Rahtola 2016 inventointi.

Sijainti: Nokian kirkosta 3,5 km lounaaseen

Huomiot: Röykkiö on lounais-koillis-suunnassa noin 12,4 m pitkä ja vastakkaisessa suunnassa noin 7,0 m leveä. Se on luontaiseen kivikkoon, moreenikumpareen laelle, koottu ja muotoiltu. Rajat – luontaiseen kivikkoon koottuna – ovat hyvin epäselvät. Joka tapauksessa kiveys vaikuttaa ihmisen kokoamalta ja muotoilemalta. Vaikuttaa siltä, että se on rakennettu kohdalta tai välittömästä lähistöstä esiintyvistä kivistä. Kivet ovat särmikkäitä (kuten ympäristössä yleensäkin), halkaisijaltaan korkeintaan 20 – 50 cm – pienempiäkin kiviä on joukossa. Korkeutta röykkiöllä on luoteesta katsoen noin 25 cm, korkeimpien kivien kohdalla noin 40 cm. Profiililtään se on laakea. Röykkiö on koottu kaakkoon viettävän harjanteen laelle rajoituen sen laskevaan kaakkoisosaan. Kaakkoisosasta luoteeseen katsoen röykkiöllä on korkeutta noin 80 cm, mutta suurin osa tästä korkeudesta on maanpinnan luontaista muotoa.

Röykkiö koilliseen.

Röykkiö lounaaseen.

Röykkiön keskikohdalta pari metriä lounaaseen on röykkiön lakialueella heikosti erottuva, leveydeltään puolisen metriä, kaakko-luoteis – suuntainen notkelma, syvyydeltään vain noin 10 cm. On mahdollista, että kyseessä on Kivikosken toinen koeoja vuodelta 1935, mutta kysymyksessä voi olla muukin ilmiö.

Röykkiön poikki kulkeva notkelma. Kaakkoon.

Röykkiön kaakkoislaidalla, rantaan viettävän rinteen puolella, on parin – kolmen metrin matkalla röykkiön mahdollista reunakiveystä, koottu noin 25 – 35 cm kivistä. On kuitenkin otettava huomioon, että kyseessä saattaa olla Kivikosken v. 1935 tekemän koekaistan reuna – sen sijainnista ei ole tietoa.

Röykkiön kaakkoislaidan mahdollista reunakiveystä. Koilliseen. Röykkiön koillispuolella oleva ilmeisesti röykkiöstä puretuista kivistä koottu nuotionpohja. Koilliseen.

Röykkiön koillisnurkasta noin 2 m kaakkoon on epämääräinen kiveys, pyöreähkö, halkaisijaltaan noin 3 m (Keskipiste noin N 6817787,75 E 314101,76). Kiveykseen on tehty kivetty nuotion sija, halkaisijaltaan noin 90 cm. Kivet tässä kiveyksessä ovat halkaisijaltaan 20 – 65 cm. On hyvin todennäköistä, että tämä kiveys on röykkiön koillislaidalta otetuista kivistä tehty nykyaikainen nuotionpohja. Kivikoski (1935) ei mainitse tällaista kiveystä tai nuotionpohjaa. Kuitenkin rannerenkaiden katkelmien sekä putkikirveen löytöpaikka, samoin kuin Kivikosken 1935 kaivama toinen koeoja on näillä main parin metrin säteellä.

Röykkiön koillispäästä 2 m kolliseen ja 6 m pohjoiskoilliseen on kaksi kiven ja maan sekaista kasaa, kooltaan halkaisijaltaan 1,5 m, korkeus 20 cm ja 1 m, korkeus 40 cm. Kyseessä lienevät luontaiset tuulenskaadon tekemät kasat – on myös mahdollista, että kasat liittyvät Kivikosken v. 1935 tutkimuksiin. Kuitenkin on selvää, että nämä kasat eivät ole kiinteitä muinaisjäännöksiä.

Röykkiön koillispuolella oleva maakasa. Lounaaseen. Taustalla röykkiö.

Röykkiöön tehtiin 2 kappaletta noin 30 x 30 cm kokoista koekuoppaa (koekuopat 1 ja 2). Näissä kaivettiin vain pintamaa. Kiveystä ei purettu koska se ei mielekkäästi onnistu näin pienissä koekuopissa ja tutkimusluvan perusteella suurempiin koekuoppiin ei ollut lupaa. Löytöjä ei tullut, mutta kiveys vaikutti ihmisen tekemältä.

Röykkiö vaikuttaa päällisin puolin ja koekuoppahavaintojen perusteella ihmisen tekemältä, vaikka kohdalla selvästikin on alun perin ollut myös luontainen kivikko. Vaikka luita röykkiöstä ei ole löytynyt, voidaan pitää varmana, että kyseessä on hautaröykkiö, koska siitä on löytynyt rautakautisia esineitä. Tällaisista lapinraunio-tyyppisistä röykkiöistä ei aina löydykään luita, sillä kyseessä voivat olla myös ruumishaudat, jolloin luut ovat täysin lahonneet, toisaalta myös palaneet luut säilyvät pelkistä kivistä kootuissa röykkiöissä usein huonosti (ilmeisesti jyräjät syövät palaneita luita).

Maastohavaintojen sekä vanhempien tietojen (Kivikoski 1935) perusteella rajattiin oheisen kartan mukainen alue muinaisjäänökselle sekä ehdotus suojelualueeksi. Se seikka, että ehdotettu muinaisjäänöksialueen rajaus on yli 2 m ”tunnetusta” rajasta” perustuu siihen, että muinaisjäänöksen raja on ilman tarkempia koekaivauksia (ilman tarkkuusinventointia tarkempia tutkimuksia) mahdoton selvittää. Siten vähintään 5 metrin suoja-alue on perusteltu.

Kartta sivulla 7.

Irtolöytöpaikka**NOKIA KIRKKOSAARI 2**

Mjtunnus: uusi havainto
 Laji: irtolöytöpaikkaa (ei kiinteä muinaisjäänös)
 Ajoitus: esihistoriallinen

Koordin: N: 6817 799 E: 6817 799
 P: 6820 511 I: 3682 0568

Tutkijat: Timo Sepänmaa 2016.
 Sijainti: Nokian kirkosta 3,5 km itä-lounaaseen.
 Huomiot: Kirkkosaareen tehdystä koekuopasta n:o 7 löytyi pieni pala keramiikkaa. Kappale on kooltaan 21 x 16 mm, paksuudeltaan korkeintaan 7 mm. Kappaleessa on säilynyt vain toista alkuperäistä pintaa – ilmeisesti sisäpintaa. Sekoitteena on karkeahkoa kivimurskaa ja murtopinnalla merkkejä huokoisuudesta tai kuonaantumisesta. Väri on vaaleanruskea ja kappale on kovaksi poltettu. Kappaletta ei voi määrittää tarkemmin kuin esihistorialliseksi keramiikaksi. Se voi olla yhtä hyvin kivikautista kuin pronssi- tai rautakautista (lähinnä vanhemman rautakauden) keramiikkaa. Kappale löytyi 5 – 15 cm syvyydestä multamaisesta hiesun ja humuksen sekaisesta kerroksesta. Tämän kerroksen alapuolella oli koskematon vaalea hiesukerros.

Tämän koekuopan ympärille tehtiin lisäksi 8 kpl koekuoppia noin 10 m:n säteellä. Mitään muita merkkejä muinaisjäänöksestä ei todettu. On mainittava, että lähes kaikissa saarelle tehdyissä koekuopissa todettiin pieniä särmikkäitä kvartsikiteen kappaleita – ei kuitenkaan yhtään kvartsi-iskoksena edes mahdollisesti pidettävää kappaletta. Saaren maaperässä on siis luontaista särmikästä kvartssia – muukin kivimateriaali on särmikästä, pyöristymätöntä.

Keramiikan löytöpaikka noin 5 m pohjoiseen ja itään ja 10 m kaakkoon on pinnaltaan melko tasaista, pääasiassa sammalpeitteistä. Tämän linjan pohjois-kaakkoispuolella tasainen alue rajautuu muutama kymmentä senttiä matalampaan muinoin huuhtoutuneeseen kivikkoon, joka ainakin asuinpaikkojen kannalta vaikuttaa epätodennäköiseltä. Lännessä noin 5 m:n päässä löytöpaikasta on vanhan kivilouhoksen reuna. Alueella turpeen alainen kerros 5 – 20 cm:n syvyydelle on multamaista, ilmeisesti luontaista lehtomaista maannosta. Tämän alapuolella on joko koskematon hietaa / hiesua tai kivikkoa.

On mahdollista, että löytöpaikan tienoilla, ehkä kivilouhoksen kohdalla, on sijainnut pienialainen esihistoriallinen asuinpaikka. On myös mahdollista, että keramiikka liittyy löytöpaikasta noin 30 m kaakkoon sijaitsevaan rökkiöön. Yksittäisen tarkemmin ajoittamattoman keramiikanpalan perusteella rökkiön muinaisjäänösrajausta ei kuitenkaan voida ulottaa näin kauas todetun rökkiön rajoista. Löytöä on siis pidettävä esihistoriallisena irtolöytöpaikkana mikä ei ole kiinteä muinaisjäänös. Kartta sivulla: 7.

Lapio koekuopan n:o 7 kohdalla, josta löytyi pala esihistoriallista keramiikkaa. Kaakkoon.

Muut havainnot

Saaren pohjoisosassa on epämääräistä kuoppaista aluetta. Alueella on kymmenkunta halkaisijaltaan 1 – 2 metrin suurista, parikymmentä senttiä syvää kuoppaa. Näiden kairauksen ja koekuoppahavaintojen perusteella kyseessä eivät ole muinaisjäännökset vaan todennäköisesti tuulenkaatojen jäännökset.

Kuopanteita saaren pohjoisosassa. Pohjoiseen.

Kivilouhos N 6817798 E 314067

Kohta on maanpinnan tasaista kivikkoa ja louhikkoa. Kuoppa on kooltaan 8,5 x 5,5 m, korkeintaan noin 0,8 m syvä. Kuopassa ja noin 3 metrin säteellä siitä on louhittuja lohkkareita. Kivissä on 25 mm:n porausjälkiä.

Kyseessä on pienialainen moreenikivikkoon ja – louhikkoon tehty kivilouhos. Pienestä koosta päätellen kyseessä on paikalliseen tarpeeseen tehty louhos, hyvin mahdollisesti saaren lounaisosan rakennusten perustuskiviksi ja ehkä myös laiturirakenteiden tukikiviksi. Kysymyksessä ei ole kiinteä muinaisjäännös, vaan ”muu kulttuuriperintökohde”. Inventoijien mielestä kohteella ei ole edes paikallista suojeluarvoa, mutta asiasta antavat lausuntonsa tarvittaessa viranomaistahot Museovirasto ja / tai Pirkanmaan maakuntamuseo. (kartta sivulla 7.)

Kivilouhos. Koilliseen.

Porausjälkiä kivessä.

Tulos

Tarkkuusinventoinnissa rajattiin Kirkkosaaren ranta-asemakaava-alueella sijaitseva kiinteä muinaisjäännös pronssi-/rautakautinen rökkiö Kirkkosaari. Rökkiöön ja sen välittömään lähiympäristöön tehdyissä koekuopissa ei todettu kulttuurikerrosta tai löytöjä, rökkiöön tehtyjen koekuoppien perusteella luontaisessa kivikossa on kuitenkin ihmisen tekemiä ladottuja osia. Tämän havainnon ja rökkiöstä aikaisemmin tehtyjen löytöjen perusteella sitä voidaan pitää hautarökkiönä. Luontaiseen kivikkoon tehdyn rökkiön rajausta on määritelty kivikossa selvemmin erottuviin kivilahdelmien perusteella. Rökkiön luonteen ja säilyneisyyden määrittäminen vaatii laajempia arkeologisia tutkimuksia.

Tutkimusalueella, rökkiön ulkopuolella löytyi yksi esihistoriallinen irtolöytö (Kirkkosaari 2), sekä nykyaikainen kivilouhos, mitkä eivät ole kiinteitä muinaisjäännöksiä.

5.8.2016

Timo Sepänmaa
Johanna Rahtola

Lähteet

- Erä-Esko, Aarni 1948. Nokian kauppalan ja ent. Pohjois-Pirkkalan pitäjän Tampereen kaupunkiin liitettyjen osien kiinteät muinaisjäännökset. Tutkimusraportti, Museoviraston arkisto.
- Miettinen, Mirja 1974. Vanhan Pirkkalan esihistoria. Teoksessa: Vanhan Pirkkalan historia. Tampere.
- Renvall, Erkki 1985. Nokian kaupungin inventointi. Tutkimusraportti, Turun yliopisto, arkeologian oppiaine.
- Saarenheimo, Juhani 1974. Keskiäika ja 1500-luku. Teoksessa: Vanhan Pirkkalan historia. Tampere.
- Salmo, Helmer 1952. Satakunnan historia II. Rautakausi. Vammala.